

fundacja
Instytut Aktywizacji Regionów
z siedzibą w Gdyni
KRS: 348112
adres do korespondencji:
ul. Sarnia Góra 9
84-207 Koleczkowo

Gdynia, dnia 1 sierpnia 2023 roku

Sz. P.
Prezes Sądu Okręgowego w Gdańsku
ul. Nowe Ogrody 30/34
80-803 Gdańsk

PETYCJA

Szanowni Państwo,

Działając na podstawie art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 11 lipca 2014 roku o petycjach (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz 870), działając w interesie publicznym w ramach prowadzonego przez naszą fundację projektu pn. „PEŁNOPRAWNI – osoby z niepełnosprawnościami jako petenci w sądach i urzędach” przedstawiamy Państwu audyt w zakresie zidentyfikowanych aspektów dyskryminacji w wymiarze sprawiedliwości i administracji publicznej, na gruncie prowadzonej w Sądzie Okręgowym w Gdańsku sprawie. W jednej ze spraw prowadzonych przed tutejszym Sądem Okręgowym, zapewniłmy pomoc prawną w ramach działań interwencyjnych na etapie postępowania dla osób z niepełnosprawnościami w zakresie zidentyfikowanych naruszeń lub ograniczeń praw człowieka, dyskryminacji i przemocy na terenie całego woj. pomorskiego. W oparciu o przeprowadzoną sprawę chcielibyśmy podzielić się z Państwem problemami jakich doświadczyła osoba z niepełnosprawnościami na etapie prowadzonego postępowania. Na podstawie art. 2 ust. 3 in fine ustawy o petycjach prosimy o ustosunkowanie się do audytu oraz odniesienie się czy zaproponowane przez nas propozycje zmian w zakresie działania Państwa instytucji mogą zostać wdrożone, jako że sprawa dotyczy życia zbiorowego lub wartości wymagających szczególnej ochrony w imię dobra wspólnego, mieszczących się w zakresie Państwa zadań i kompetencji (adresata petycji).

1. Wstęp

Audyt został przeprowadzony w celu zidentyfikowania przypadków dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami w zakresie dostępu do wymiaru sprawiedliwości i administracji publicznej. Przedstawione niżej aspekty dyskryminacji dotyczą konkretnego przypadku osoby niepełnosprawnej, jednak mają one również szersze implikacje dla ogólnego podejścia instytucji wobec osób z niepełnosprawnościami.

2. Opis sytuacji

Osoba z niepełnosprawnością (ON) ze względu na swoje ograniczenia związane ze stanem zdrowia nie miała fizycznie możliwości przejrzenia akt postępowania. Dopiero wstąpienie pełnomocnika na etapie postępowania odwoławczego przed Sądem II instancji umożliwiło zapoznanie się z materiałem dowodowym sprawy.

Zarówno Sąd I, jak i II instancji opierając się na regulacjach mających za zadanie ograniczenie rozprzestrzeniania się wirusa, ograniczyły ON dostęp do sądu, uzależniając udział w sprawie od posiadania adresu e-mail, dostępu do Internetu i bieżącej obsługi komputera. Te bariery technologiczne stworzyły przeszkody dla osoby niepełnosprawnej. Dopiero wstąpienie pełnomocnika do sprawy umożliwiło zapewnienie udziału w postępowaniu sądowym, w tym uczestnictwo w posiedzeniach sądowych.

Rozstrzygnięcie w sprawie zostało oparte na opiniach biegłych, które zostały wykonane bez osobistego badania ubezpieczonego. Ostatecznie sąd odwoławczy nie uwzględnił apelacji ubezpieczonego, uzasadniając to tym, że sąd jest związany stanem faktycznym (stanem zdrowia ubezpieczonego) na dzień wydania decyzji przez ZUS, a osobiste badanie nie jest w tej sytuacji wymagane. Przedstawiona argumentacja pozostaje w sprzeczności z dotychczasową praktyką, która zakłada, że analiza dokumentacji medycznej na potrzeby sporządzenia opinii przez biegłego jest uzupełniana osobistym badaniem osoby, której dotyczy sprawa.

3. Analiza i ocena

3.1. Naruszenie prawa do sądu

Ograniczenie dostępu do sądu na podstawie wymogu posiadania adresu e-mail, dostępu do Internetu i bieżącej obsługi komputera stanowi dyskryminację wobec osoby niepełnosprawnej. Tego rodzaju bariery technologiczne wykluczają osoby, które nie posiadają takich kompetencji lub nie mają dostępu do odpowiednich narzędzi.

Zasada bezpośredniości dowodu, zgodnie z którą dowód powinien być przeprowadzony przed sądem orzekającym, nie została uwzględniona w tym przypadku. Przeprowadzenie dowodu przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających dokonanie tej czynności na odległość powinno być ograniczone jedynie w przypadkach, gdy charakter dowodu sprzeciwia się temu. W tym przypadku istniały możliwości przeprowadzenia osobistego badania osoby niepełnosprawnej.

3.2. Ograniczenie uwzględnienia indywidualnej sytuacji osoby uprawnionej

Sąd nie wziął pod uwagę indywidualnej sytuacji osoby niepełnosprawnej, tj. uzyskania przez nią orzeczenia o stopniu niepełnosprawności odpowiadającego faktycznie jej stanowi zdrowia. To orzeczenie stanowi podstawę do zapewnienia osoby niepełnosprawnej zabezpieczenia społecznego. Dotychczas jednak nie było realizowane z uwagi na brak uwzględnienia tej indywidualnej sytuacji przez sąd.

3.3. Brak uwzględnienia Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych

Sąd nie uwzględnił naruszenia art. 13 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, argumentując, że ograniczenie dotyczyło wszystkich osób, nie tylko ubezpieczonego. Jednakże, w uzasadnieniu rozstrzygnięcia brakuje odniesienia się do kwestii wykluczenia cyfrowego

grupy obywateli, którzy nie posiadają kompetencji do korzystania z rozwiązań technologicznych.

4. Propozycje zmiany praktyki stosowania prawa

4.1. Zapewnienie równego dostępu do wymiaru sprawiedliwości

Instytucje wymiaru sprawiedliwości powinny podjąć działania mające na celu zapewnienie równego dostępu do sądów osobom z niepełnosprawnościami. Konieczne jest usunięcie barier technologicznych, które uniemożliwiają udział w postępowaniu sądowym osobom nieposiadającym kompetencji technologicznych lub dostępu do odpowiednich narzędzi. Konieczne jest również zapewnienie możliwości przeprowadzenia osobistego badania osoby, której dotyczy sprawa, w przypadkach, gdy jest to istotne dla rozstrzygnięcia.

4.2. Uwzględnienie indywidualnej sytuacji osób niepełnosprawnych

Sądy i organy administracji publicznej powinny uwzględniać indywidualną sytuację osób niepełnosprawnych, w tym orzeczenia

o stopniu niepełnosprawności, w celu zapewnienia im odpowiedniego zabezpieczenia społecznego. W przypadkach, gdy istnieje rozbieżność między stanem zdrowia osoby a decyzją organu, powinno być możliwe przeprowadzenie dodatkowych badań lub wyjaśnień.

4.3. Wdrażanie Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych

Instytucje publiczne, w tym wymiar sprawiedliwości, powinny w pełni uwzględniać postanowienia Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Konieczne jest zrozumienie, że dyskryminacja dotyczy osób z niepełnosprawnościami, które mogą być bardziej narażone na wykluczenie cyfrowe i inne bariery. Konieczne jest uwzględnienie ich specyficznych potrzeb i zapewnienie równego traktowania.

W obszarze dyskryminacji w wymiarze sprawiedliwości i administracji publicznej, przepisy Konstytucji RP oraz innych aktów prawnych, przedstawiamy następujące naruszenia:

1. Naruszenie art. 45 Konstytucji RP - prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

W przypadku opisanego stanu faktycznego, osoba niepełnosprawna napotkała na opóźnienia i bariery w dostępie do sądu. Ograniczenia dotyczące dostępu do sądu, takie jak konieczność posiadania adresu e-mail, dostępu do Internetu i umiejętności obsługi komputera, stanowiły nieuzasadnioną zwłokę i utrudniały osobie skuteczne rozpatrzenie jej sprawy.

2. Naruszenie art. 32 Konstytucji RP - wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

Ograniczenia w dostępie do sądu na podstawie posiadania umiejętności technologicznych stanowiły formę dyskryminacji wobec osób niepełnosprawnych. Osoby nieposiadające kompetencji technologicznych lub dostępu do odpowiednich narzędzi były wykluczone z pełnego i równego uczestnictwa w postępowaniu sądowym.

3. Naruszenie art. 68 Konstytucji RP - Osobom niepełnosprawnym władze publiczne udzielają, zgodnie z ustawą, pomocy w zabezpieczaniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej.

W przypadku opisanego stanu faktycznego władze publiczne nie udzieliły odpowiedniej pomocy osobie niepełnosprawnej w dostępie do wymiaru sprawiedliwości. Ograniczenia technologiczne i brak dostosowania procedur do potrzeb osób niepełnosprawnych stanowiły naruszenie prawa do pomocy w zabezpieczaniu egzystencji i przysposobieniu do komunikacji społecznej.

4. Naruszenie art. 9 kodeksu postępowania cywilnego - zasada jawności postępowania i dostępu do akt sprawy.

Ograniczenie dostępu do sądu, poprzez wymaganie umiejętności technologicznych i korzystania z narzędzi cyfrowych, wprowadzało ograniczenia w jawności postępowania oraz utrudniało dostęp do akt sprawy. Osoba nie

pełnosprawna miała utrudniony dostęp do niezbędnych informacji i dokumentów, co naruszało zasadę jawności postępowania.

5. Naruszenie art. 13 ust. 1 Konwencji z dnia 13 grudnia 2006 roku o prawach osób niepełnosprawnych.

Dostęp do wymiaru sprawiedliwości powinien być zapewniony osobom z niepełnosprawnościami na zasadach równości z innymi osobami, poprzez zapewnienie rozwiązań proceduralnych odpowiednich do ich wieku i potrzeb. Ograniczenia technologiczne, brak uwzględnienia indywidualnej sytuacji osoby niepełnosprawnej oraz niedostosowanie procedur do jej potrzeb stanowiły naruszenie zasady równego dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

Propozycje zmiany praktyki stosowania prawa w odniesieniu do tych instytucji mogą obejmować:

- Zapewnienie równego dostępu do sądu dla osób z niepełnosprawnościami poprzez dostosowanie procedur i narzędzi do ich indywidualnych potrzeb.
- Eliminowanie barier technologicznych poprzez udostępnienie odpowiednich środków technicznych i pomocy dla osób z niepełnosprawnościami.
- Uwzględnienie specyficznych potrzeb osób z niepełnosprawnościami w procesach sądowych i administracyjnych, zapewniając im pełne uczestnictwo i równą ochronę praw.
- Zapewnienie przestrzegania zasady jawności postępowania i dostępu do akt sprawy dla wszystkich stron, w tym osób z niepełnosprawnościami.
- Wdrażanie postanowień Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami, aby zapewnić równość w dostępie do wymiaru sprawiedliwości i ochrony praw osób z niepełnosprawnościami.

Zmiana praktyki stosowania prawa powinna polegać na eliminacji dyskryminacji i zapewnieniu pełnego i równego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w postępowaniach sądowych i administracyjnych.

Podsumowując, audyt wskazał na istnienie aspektów dyskryminacji w wymiarze sprawiedliwości i administracji publicznej wobec osób z niepełnosprawnościami. Zidentyfikowane mechanizmy błędnego działania instytucji dotyczą ograniczenia dostępu do sądu oraz braku uwzględnienia indywidualnej sytuacji osób niepełnosprawnych. Propozycje zmiany praktyki obejmują zapewnienie równego dostępu do wymiaru sprawiedliwości, uwzględnienie indywidualnej sytuacji osób niepełnosprawnych oraz wdrażanie postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

dr Piotr Kamiński
członek zarządu fundacji
Instytut Aktywizacji Regionów
koordynator projektu
„PEŁNOPRAWNI – osoby z niepełnosprawnościami jako
petenci w sądach i urzędach”, pełnoprawni.eu

- do wiadomości - Rzecznik Praw Obywatelskich.